

„Практически курс по хармония. Част първа: Диатоника“ на Надежда Тодорова-Радева – първият български учебник по хармония за студенти инструменталисти

проф. д-р Николай Градев

По традиция българските учебници по хармония не са профилирани към конкретна специалност. Нещо повече, дори и конкретно да са предназначени от авторите си за обучение в средната или във висшата степен на музикалнообразователната ни система, те по презумпция са замислени от тях като учебници с универсално приложение. Това се отнася и за сборника „Задачи по хармония“ на доц. Дойчин Ошанов и проф. Михаил Пеков – единственото досега профилирано българско учебно пособие по хармония, – който според авторите му е „предназначен за студенти от Инструменталния факултет на Българската държавна консерватория, но може да бъде ползван и от студенти от всички специалности от БДК“, а „разделът „Диатоника“ може да бъде ползван от ученици от средните музикални училища и от кандидат-студенти в БДК“¹. Надежда Тодорова-Радева обаче си поставя друга цел – не просто да създаде поредния учебник по хармония за Академията, а да напише такъв учебник, който е профилиран конкретно за студентите от Инструменталния факултет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“, на които тя от години преподава. Сам по себе си този факт вече отрежда на учебника на Надежда Тодорова-Радева „Практически курс по хармония. Част първа:

---

¹ **Ошанов**, Дойчин, Михаил Пеков. Задачи по хармония. За инструментален факултет и кандидат-студенти. София: Издателство „Музика“, 1986, с. 3.

Диатоника² специфично, индивидуално място сред останалите български учебници по хармония.

Създаден „в съответствие с обема и съдържанието на курса по учебната дисциплина хармония в Инструменталния факултет“, където от години авторката обучава студенти от всички специалности, и следващ „тематичния порядък, установен в съответствие с програмните изисквания и практиката на преподаване на дисциплината в НМА“, учебникът, предназначен за I курс на ИФ, според замисъла на гл. ас. д-р Надежда Тодорова-Радева „има за цел активно да направлява и подпомага методически обучаващите се в придобиване и усъвършенстване на базови практически умения и компетентности, и може да се приложи в учебния процес при груповите занятия и при самостоятелната подготовка“ (с. 5). Съществени негови качества са взаимовръзката между формирането на теоретичните знания и практическите умения и спираловидното надграждане на познанията по дисциплината. Следвайки тези методологически принципи, при организацията на съдържанието авторката се придържа към традиционния за българските учебници по хармония систематичен подход.

Уводният раздел на учебника е посветен на формирането на базовите за учебния курс по хармония музикалнотеоретични понятия (запознаване с различните аспекти на самото понятие хармония и с класическото разбиране за акорд) и на практическото овладяване на основните закономерности на класико-романтическата хармония (строежът и функционалното осмисляне

---

² **Тодорова-Радева**, Надежда. Практически курс по хармония. Част първа: Диатоника. София: Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“, 2022. ISBN 978-619-7566-12-3.

на акордите, техните фактурни характеристики, проблемите на гласоводенето при свързването им и взаимодействието им с неакордовите тонове).

В първия раздел на учебника се изучават главните тризвучия и доминантовото четиризвучие на V степен и техните обръщения, във втория раздел – второстепенните тризвучия, като ценно качество за този учебник е разглеждането им не на степенния, а на функционалния принцип (първо акордите от субдоминантовата група, след това от тоническата и едва накрая от доминантовата), и в третия – т. нар. от авторката главни четиризвучия, диатоничната секвенция, второстепенните четиризвучия и петзвучията.

Специално внимание заслужават и двете приложения. В първото приложение методически са обобщени основните насоки за хармонизиране на сопранова мелодия с всички диатонични акорди и в таблична форма са представени различни варианти на хармонизиране на мелодически профили с тях, а във второто приложение са включени 57 структурно оформени откъса от музикални произведения, предназначени за хармонически анализ. Държа да подчертая, че това е единственият до момента български учебник по хармония, в който има толкова много и разнообразни примери от музикалната литература – от бароковата епоха до късния романтизъм, – които, обособени в самостоятелен раздел, могат да бъдат използвани и като христоматия.

Учебникът заслужава да бъде разгледан и от методологична и методическа гледна точка. Самата авторка много ясно е дефинирала своя подход: „Всяка от темите съдържа тематични единици за нови знания с *теоретичен и дидактичен материал* (пояснителни нотни примери, схеми, таблици и музикални примери от произведения на различни автори), *въпроси за самоконтрол и практически задачи* с методически указания за тяхното

изпълнение.“ (с. 5) Към това трябва да се прибавят и разнообразните форми на практическа работа, включващи и трите задължителни компонента на обучението по хармония: хармонически анализ, упражнения на пианото и писмени задачи. Особен интерес предизвиква стремежът на авторката да включи в работата си със студентите и разнообразни творчески задачи – както писмени, така и на пианото.

С основание мога да кажа, че учебникът на гл. ас. д-р Надежда Тодорова-Радева „Практически курс по хармония. Част първа: Диатоника“ е пример как „учебният курс по хармония като съставна част от общия блок музикално-теоретични дисциплини е съществен компонент от цялостната професионална подготовка на студентите в ИФ“, и може успешно да послужи на един опитен педагог за „овладяване на фундаментални компетентности в теоретичен и практически план; развиване на аналитични и творчески умения; стимулиране на природни музикални способности“ (с. 8) – основните задачи на хармоническото обучение, които авторката си поставя. Напълно съм съгласен с нея, че „изграждането и усъвършенстването на технологични навици се възпитава сравнително трудно и изисква търпение, умело дозиране на теоретичен материал и разнообразни форми на практическа дейност“ (с. 8).

Тъй като сред студентите от Инструменталния факултет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ има и много мои ученици от НМУ „Любомир Пипков“, от които получавам положителна обратна връзка за начина на преподаване на гл. ас. д-р Надежда Тодорова-Радева, с основание мога да твърдя, че нейният учебник „Практически курс по хармония. Част първа: Диатоника“ обобщава успешния ѝ опит на преподавател в ИФ на НМА и би бил полезен и за студенти и ученици и от други специалности. Надявам се

авторката да не спре дотук, а да продължи своята учебно-методическа работа и да създаде и „Практически курс по хармония. Част втора: Хроматика“ по учебната програма за II курс на Инструменталния факултет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ – учебник, от който студентите също много се нуждаят.